

اللهم صل على محمد و آل محمد و عجل فرجهم

بسم الله الرحمن الرحيم

سیر تفصیلی روش درس سوره مبارکه قصص

مرحله اول. مطالعه تدبر سوره قصص با روشهای قبل

بهترین روشها برای این بخش از مطالعات، روشهای تدبری سوره‌ای منحصر به دروس اول تا پنجم می‌باشد.

مدل اول. مطالعه سوره با روش درس اول تدبر سوره‌ای

مدل دوم. مطالعه سوره با روش درس اول و یکی از دروس دوم تا پنجم تدبر سوره‌ای

مدل سوم. مطالعه سوره با روش درس اول و دو درس از دروس دوم تا پنجم تدبر سوره‌ای

بدیهی است هر چقدر در این مرحله متدبر به صورت عمقی‌تر و از روشهای مختلفی که برای او دید ساختاری نسبت به سوره ایجاد کند، سوره را مطالعه نماید در مراحل بعدی از سرعت عمل و دقت نظر بیشتری برخوردار خواهد بود.

مرحله دوم. ترسیم جدول احکام به تفصیل سوره

در این سوره جدول احکام به تفصیل بر اساس آیات ابتدایی سوره و تفکیک آنها بر اساس خطاب به حضرت رسول (مستقیم یا غیر مستقیم) ترسیم شده‌است. نکاتی که می‌توان در ترسیم جدول مورد توجه قرار داد عبارتند از:

- اصولاً در تفکیک آیات برای شکل‌گیری ستون‌ها به تمامی سوره توجه می‌شود تا تفکیک به نحوی صورت پذیرد که کلی‌ترین موضوعات سوره استخراج شود. هر ستون دربردارنده یک موضوع اصلی است.
- در این جدول هم ترتیب رعایت شده و هم موضوعات در کلی‌ترین حالت ممکن تفکیک شده‌اند. بنابراین جدول را می‌توان به صورت عرضی (روابط سطرها) و طولی (روابط ستون‌ها) تحلیل کرد.
- در این جدول رئوس موضوعات مطرح در یک سوره استخراج می‌شوند. بر این اساس هیچ آیه‌ای نیست مگر اینکه حداقل در یک ستون قرار می‌گیرد. بنابراین قرآن پژوه با مبنا قرار دادن آیات ابتدایی سوره و تفکیک آنها به موضوعات دربردارنده آنها آغاز می‌کند؛ مادامی که به موضوع جدید دست می‌یابد ستونی جدید به جدول اضافه می‌شود و زمانی که دیگر موضوع تکراری باشد به سطر بعدی منتقل می‌شود. این کار تا پایان سوره ادامه می‌یابد.
- اگر در مرحله‌ای از ترسیم این جدول قرآن پژوه نداند آیه مورد نظر دربردارنده موضوعی جدید است یا نه، باید آیه را ستونی جدید قرار دهد. در روند تکمیلی تدبر در سوره آیات این ستون یا در نتیجه فهم موضوع در یکی از ستون‌های موجود قرار می‌گیرند یا دربردارنده موضوعی جدید بوده و ستونی جدید را می‌سازند. بنابراین هر وقت در تشخیص موضوع آیه‌ای تردید بود آن را در ستونی جدا قرار می‌دهیم تا زمانی که در نتیجه تکرار مطالعات محل دقیق آیه تعیین شود.
- در جدول رویکرد حداکثری در نشان دادن پیوستگی موضوعات جزئی در آیات است. بنابراین تفکیک در حداقل ممکن و محدود به موضوعات کلی صورت می‌پذیرد و تفکیک جزئی مربوط به سطح ریز موضوعات در نمودار صورت می‌پذیرد. به همین دلیل مبنا در جدول تفکیک حداقلی موضوعات در آیات - به ویژه آیه واحد- است. از همین رو، آیاتی که ذیل یک موضوع دارای پیوستگی سیاقی هستند، معمولاً تفکیک نمی‌شوند.
- گاهی اوقات در جدول یک آیه به دو یا چند بخش تفکیک شده است؛ در حالی که در موارد مشابه، آیه‌ای دیگر با وجود اینکه چند موضوع دارد، در یک ستون قرار گرفته‌است. دلیل این موضوع نشان دادن تنوع رویکردی است که می‌توان به تفکیک یا عدم تفکیک آیات داشت. اینکه آیه‌ای تفکیک می‌شود یا نه، به کاربردی که قرآن پژوه از جدول انتظار دارد،

مرتبط است. بنابراین در این قبیل موارد هم می‌توان تفکیک انجام داد، هم نه. اما به صورت کلی - بنابر آنچه در بند قبلی گفته شد- بنابر عدم تفکیک تا حد امکان است.

- مبنای اصلی تفکیک در این سوره خطاب‌های مستقیم به حضرت رسول است. به همین این جدول از سه ستون تشکیل شده است: ستون اول/ آیات دربردارنده خطاب مستقیم به ایشان. ستون دوم/ آیات متصل این خطاب‌های مستقیم. ستون سوم/ آیات غیر متصل به این خطاب‌های مستقیم
- آیات دربردارنده خطاب مستقیم: آیاتی هستند که به جهت ادبی در آن با ضمیر یا فعل یا .. به پیامبر اشاره شده است.
- آیات متصل به خطاب مستقیم: آیاتی هستند که به جهت ادبی و موضوعی یا صرفاً موضوعی با آیات دسته قبل ارتباط دارند. باید به این نکته دقت داشت که ممکن است آیه یا آیاتی که دربردارنده خطاب مستقیم هستند قبل یا بعد از این دسته آیات آمده باشند. در هر دو صورت آیات این دسته باید در ستون دوم قرار گیرند.
- آیات غیر متصل به خطاب مستقیم: آیاتی که جزو دو دسته اول قرار نگیرند.
- در جدول شماره ۲ این سوره، یک بار دیگر آیات مربوط به ستون اول جدول به صورت جداگانه آمده است؛ چرا که از جدول بدست می‌آید همه آیات سوره در دو سطح با ستون اول ارتباط دارند. در این جدول، پیوستگی آیات مورد توجه قرار گرفته است. می‌توان با توجه به همین آیات و نقاط مشترک و متمایز موضوعات آن، به وجوه مشترک و متمایز مقاطع میانی آنها پی برد. بدین ترتیب به صورت دقیق‌تری می‌توان داستان‌های بیان شده در سوره و جایگاه آنها را نسبت به غرض سوره تحلیل کرد.

مرحله سوم. ارائه گزارش از سیر موضوعات سوره

- در این گزارش ستون‌های جدول ترسیم شده در مرحله قبل بیان می‌شوند. در این گزارش رئوس موضوعات مطرح در سوره مربوط به هر ستون بیان می‌شوند؛ در حدی که مجموع موضوعات جزئی بیان شده ذیل هر موضوع کلی طرح شوند.
- در ارائه گزارش رابطه میان موضوعات یک ستون تحلیل ارتباط میان موضوعهای جزئی آن ستون مورد توجه نیست. به بیان دیگر در این مرحله تنها گزارش مدنظر است و به تحلیل ستونی (عمودی) نمی‌پردازیم.
- در ارائه گزارش این سوره تنها به ارائه نکاتی کلیدی که اختصاصی این سوره می‌باشد، بسنده شده است.

مرحله چهارم. بررسی تفصیلی داستان سوره

- برای بررسی دقیق داستان سوره جدولی ترسیم شده و در آن آیات بنابر مقاطع مختلف زندگی حضرت موسی تفکیک شده‌اند. در ادامه نکاتی از جدول و تفسیر المیزان با محوریت موضوع ایمان، موانع بروز آن و آثار بروز آن بیان شده است.

مرحله پنجم. بررسی داستان قارون در سوره

در این قسمت جدولی با چهار ستون ترسیم شده است:

- ✓ قارون و ویژگی‌هایش
- ✓ مخالفان قارون
- ✓ موافقان قارون
- ✓ گفتگوهای قارون

در این مرحله

- ✓ اول. آیات هر موضوع را در ستون مربوط به خودش قرار می‌دهیم.

✓ دوم. از موضوعات ستون‌ها با محوریت ایمان گزاره‌نویسی می‌کنیم.

➤ در این بخش مواجهه میان قارون که قوم حضرت موسی است ولی به جهت فکری شبیه فرعون است و شیوه او در مانع تراشی برای بروز ایمان در جامعه و عکس العمل گروه مخالفان و شیوه مبارزه‌شان با او و گروه موافقان و چگونگی فریب خوردن‌شان از او بررسی شده‌است.

مرحله ششم. ترسیم جدول از آیات بعد از داستان

در این مرحله

✓ آیات سوره را به صورت کامل مطالعه می‌کنیم.

✓ آنها در جدولی با چهار ستون قرار می‌دهیم.

○ خدا و کتاب و وحی

○ پیامبر

○ مؤمنان

○ غیر مؤمنان

مرحله هفتم. ارائه گزارش از جدول

در این بخش از جدول ترسیم شده در مرحله قبل گزارش می‌نویسیم.

در گزارش این سوره موارد زیر قابل ملاحظه است:

این سوره مشتمل بر چهار موضوع است:

✓ یک. مسأله تلاوت نبأ بر پیامبر برای اهل ایمان

○ آیات بیان کننده اسماء و صفات الهی در برخورد امم قبلی

○ آیات بیان کننده قوانین حاکم بر زندگی انسان در ارتباط با ایمان

➤ هم‌چنین نکات:

○ باقی ماندن وجه خدا و هلاکت غیر آن

○ بازگو شدن نبأ قوم موسی و فرعون برای حضرت رسول

○ معرفی قرآن به عنوان مسیری برای تذکر

○ اشاره توأمان به هلاکت دشمنان تجلی ایمان و وارث بودن خدا، اختیار خدا در مقابل عدم اختیار انسان‌ها در به

ثمر رساندن هدف غایی هستی و

○ بیان تعلق دار آخرت برای متقین و عدم تعلق حاکمیت دنیا به اهل علو و فساد

○ بیان قاعده آوردن حسنه و سيئه

✓ دو. پیامبر اسلام

○ خطاب ویژه به ایشان با عبارت «ما کنت ...» در سه مقطع از داستان حضرت موسی

○ بیان تلاش همه جانبه پیامبر برای هدایت انسان‌ها در کنار تعلق نیافتن هدایت به ظالمان

○ ارتباط قرآن و پیامبر

● همان که قرآن را بر تو واجب کرد، تو را به مکه باز خواهد گرداند به عنوان نمادی از آیه مبارکه «و

نريد أن نمن ...»

- غیر قابل پیش بینی بودن نزول آیات بر پیامبر و دریافت در لحظه پیامبر از نظام وحی
- اوامر و نواهی انتهایی سوره به حضرت رسول: این اوامر و نواهی بر این موضوع متمرکز دارند که چون اراده خدا به ائمه قرار دادن مستضعفان است، بنابراین حضرت امر به مقاومت مستمر در مقابل انواع توطئه‌ها و دشمنی‌های اهل باطل می‌شود.

✓ مؤمنان

- اشاره به رجوع مداوم این گروه به ایمان‌شان (ایمان در لحظه)
- این گروه مخاطب خاص نبأ بیان شده در سوره هستند.
- اشاره به ایمان مؤمنان پیش از آمدن قرآن و تسلیم بودن‌شان در برابر قرآن
- اشاره به کسانی به امید قرار گرفتن در گروه مفلحان، ایمان آورده‌اند.
- اشاره به نقش ویژه تفکر در روز و شب و کارکردهای آن برای فعال شدن شکرگزاری در انسان و رابطه آن با رجوع لحظه به لحظه به ایمان

✓ غیر مؤمنان

- اشاره به مانع شدن هوای نفس در پذیرش رسول با وجود درک ضرورت وجود رسول (هوای نفس مانع ایمان آوردن در لحظه و حفظ لحظه به لحظه ایمان)
- شرح وضعیت اخروی این گروه در قیامت به ویژه کور شدن‌شان نسبت به انباء - آنچه که در دنیا به خاطر هوای نفس به آن اعتنا نکردند.
- اشاره به خصوصیات این گروه در دنیا

مرحله هفتم. ترسیم نمودار

برای ترسیم نمودار این سوره بر اساس آنچه از ستون‌ها بدست آمد دو قسمت اصلی در نظر می‌گیریم:

✓ قسمت اول: آیات مربوط به مؤمنان

- مستطیل: قوانین مربوط به هدایت
- بیضی: آیات مربوط به داستان
- دایره: آیات مربوط به دنیا و آخرت مؤمنان (مقدمات، لوازم یا آثار ایمان)

✓ قسمت دوم: آیات مربوط به غیر مؤمنان

- دایره: وضعیت دنیوی کافران
- مثلث: وضعیت اخروی کافران
- بیضی: آیات مربوط به داستان
- مستطیل: قوانین مربوط به عدم هدایت

مرحله هشتم. گزاره نویسی از نمودار

در این مرحله با توجه به موضوع محوری انتخابی (در اینجا لوازم و آثار ایمان لحظه به لحظه و چرایی و تبعات عدم حضور ایمان در لحظه) از بخش‌های مختلف نمودار در لایه‌های مختلف آن گزاره نویسی کنیم.

- گزاره استخراجی از نمودار باید به آیات عرضه شوند. در صورتی که پیوستگی سیاقی آیات سوره، گزاره مورد نظر را تایید کنند، گزاره صحیح است؛ در غیر این صورت نشان دهنده وجود خطا در همان موضع از نمودار است.

مرحله هشتم. جمع بندی سوره مبارکه

در این مرحله بنابر تحلیل‌های صورت گرفته به جمع بندی سوره در قالب گزارش می‌پردازیم. این گزارش باید دربردارنده تحلیلی از سوره با محوریت موضوع انتخابی باشد. اگر موضوع انتخابی، اصلی‌ترین موضوع سوره باشد، گزارش ارائه شده در این مرحله به ارائه غرض سوره نیز می‌پردازد.

همچنین در این گزارش می‌توان مجموعه موضوعاتی که در این سوره می‌توانند به صورت محوری مورد بررسی قرار گیرند را تحت عنوان پژوهش‌های پیشنهادی ارائه داد.